

Moment 4: Taktila bilder

Referensdokument

Detta material ingår i Studiepaket Blindhet.

Innehåll

Moment 4: Taktila bilder	1
Inledning	1
Olika typer av taktila bilder	1
Läsa och tolka taktila bilder	1
Verktyg för att framställa egna bilder	2
Reflektionsfrågor	4

Moment 4: Taktila bilder

Det här momentet ger grundläggande information om taktila bilder, hur man skapar och läser taktila bilder.

Inledning

Bilder är viktiga i många skolämnen och elever möter till exempel bilder på kartor, djur och växter, geometriska figurer, grafer och diagram. Elever med blindhet behöver tillgång till taktila bilder när bilder används i undervisningen.

Olika typer av taktila bilder

Taktila bilder är bilder som går att uppfatta med känslan. Det finns olika sätt att avbilda verkligheten i form av bilder, föremål och modeller. Här följer några vanliga exempel på taktila bilder:

Collagebilder

Collagebilder består av olika material som representerar något i verkligheten, till exempel kan sandpapper användas för att symbolisera sand. Collagebilder förekommer främst i taktila bilderböcker för barn.

Ritmuffsbilder

Ritmuffsbilder tillverkar du enkelt genom att rita med kulspetspenna på ett så kallat ritmuffsbräde.

Svällpappersbilder

Svällpappersbilder framställs ofta i svartvitt med taktilt mönstrade ytor och linjer. Det finns också svällpappersbilder med färg för dem som har lite syn. Många anpassade läromedel har en bildbilaga med svällpappersbilder.

Läsa och tolka taktila bilder

En taktil bild har upphöjda linjer och ytor som gör informationen i bilden tillgänglig för personer med synnedsättning. Eleven avläser bilden genom att känna på den med handen och fingrarna. Det är stor skillnad på att se en bild och att avläsa den med fingrarna. För en seende person liknar bilden ofta verkligheten. Personen får snabbt en överblick och kan upptäcka detaljer i bilden. För en person som aldrig har sett skiljer sig den taktila bilden markant från verkligheten och den taktila upplevelsen av verkligheten. Via bilden tar personen in en liten del i taget och kan sedan utifrån delarna bygga upp en fullständig bild. Det behövs träning för att lära sig hur man tolkar en bild och stöd i att tolka bilden.

Om man inte har sett ett träd tidigare behöver man få känna på ett riktigt träd som ligger på marken för att förstå hur ett träd är uppbyggt. Det ger en helhetsuppfattning om både storlek och form. Nästa steg kan vara att känna på en gren som i sin form påminner om ett träd för att sedan skapa ett eget träd i olika material. Om man inte har fått chansen att uppleva detta kan uppfattningen av trädets form vara enbart en cirkel, utifrån stammens runda form.

Från modell till bild

För att eleven ska förstå att taktila bilder är en symbol för verkliga föremål behöver eleven få utforska olika föremål och tredimensionella modeller och sedan utforska dem som tvådimensionella bilder. En bra början är att utgå från kända föremål och enkla modeller samt låta eleven vara delaktig i skapandet av modeller och taktila bilder. Ett exempel är att förstå hur ett bord avbildas från olika håll.

Inläring i flera steg

En elev med blindhet behöver ta del av många taktila bilder för att öva upp sin förmåga att ta in och tolka intryck via känselsinnet. Det är grundläggande att eleven lär sig att utforska bilden med båda händernas fingertoppar, inte med handflatan. Eleven behöver vägledning av en seende för att lära sig uppfatta och känna igen former, storlek och olika ytor.

Kompletterande beskrivning

Utan någon förklaring är det nästan omöjligt att förstå vad en taktil bild innehåller. Taktila bilder behöver därför kompletteras med en muntlig förklaring. Vissa bilder innehåller en förklarande text. Om man till exempel har en bild av en blomma så kan det stå: blommans namn, blad, markyta, rot och rottrådar i bilden. Texten kan också beskriva vad de olika taktila strukturerna i bilden betyder. För vana bildläsare kan det räcka med bildtitel och den text som finns i bilden. Men de flesta behöver information från en seende person som berättar om innehållet i bilden.

Verktyg för att framställa egna bilder

För att du och eleven ska kunna rita egna taktila bilder behöver ni tillgång till verktyg som ritmuff eller ritplattan Blackboard. Om ni har en svällpappersmaskin på skolan kan ni även göra egna svällpappersbilder.

Eftersom det är svårt att tolka taktila bilder måste bilderna vara enkelt utformade och inte innehålla för många detaljer. Varje inslag i den förenklade bilden måste vara lätt att urskilja och identifiera. Därför behöver det som bilden ska förmedla väljas ut noggrant.

Ritmuff

Ritmuffen är ett dubbelt plastark vars ena sida har en strukturerad yta. Plastarket trär du över en gummiskiva. När du ritar på plasten med en kulspetspenna blir linjerna upphöjda.

Ritplatta

Ritplattan Blackboard är en tunn, svart platta med en gummiliknande sida. Lägg ett vanligt A4-papper på plattan och rita på pappret med en kulspetspenna. När du ritar med kraftigt tryck sjunker pennans spets ned lite i plattans gummiliknande material. Då blir det ett avtryck i pappret som går att känna taktilt. På detta sätt kan du kopiera en enkel bild genom att lägga den på ritplattan och fylla i bildens linjer och konturer.

Svällpappersmaskin

Till en svällpappersmaskin använder man speciella svällpapper. De delar på bilden som ska vara taktila ritas med svart färg. När bilden värms i maskinen sväller papperet på de svarta ytorna. Därmed blir bilden taktil.

Egna bilder

Det går också att göra egna taktila bilder genom att klippa ut former i olika material som kartong, textil eller dekorgummi. Man kan även göra bilder med linjer av vaxsnören eller med limpistol. Den enklaste bilden för en person som aldrig har sett, är ett material utan form, som symboliserar det verkliga objektet. Det första en person upptäcker när den undersöker ett föremål med sin känsel är dess yta och material. Till exempel kan en bit fårskinn symbolisera fåret i sången Bä bä vita lamm.

Tredimensionella modeller

Modeller är ett bra komplement till taktila bilder. Om du har tillgång till 3D-skrivare eller laserskärare kan du skriva ut egna modeller. Att hålla i en modell av till exempel Big Ben ger en helt annan förståelse än att avläsa en tvådimensionell taktil bild. Samma gäller för former som pyramider, koner och atommodeller. Prata med eleven om det verkliga föremålets egenskaper, som till exempel storlek och material, jämfört med modellens. Du kan också förstärka upplevelsen av föremål med taktila strukturer. Till exempel kan du markera världsdelarna och ekvatorn med olika taktila material på en jordglob.

Reflektionsfrågor

- När använder du bilder i din undervisning? Hur kan du göra de momenten tillgängliga för en elev med blindhet?
- Vilken sorts taktila material och bilder tror du att du kommer att använda i din undervisning?
- Ofta finns det material och bilder uppsatta på väggarna i ett klassrum. Går det att göra materialet tillgängligt för alla?